

การบูรณาการภูมิปัญญาพื้นถิ่นเพื่อส่งเสริมศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ
อำเภอสามร้อยยอด จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

**Integrating Local Wisdom to Promote Health Tourism Potential of
Sam Roi Yod District, Prachuap Khiri Khan**

ธนภัทร สีสดใส¹, บำเพ็ญ ไมตรีโสภณ², กาญจนา พันธุ์เอี่ยม³,
สุภาพร เพชรรัตน์กุล⁴, สุริยา คีรีนิล⁵ และ นรินทร์ สีสงาม⁶

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์วิทยาเขตวังไกลกังวล^{1,3,4}

มหาวิทยาลัยนานาชาติแสตมฟอร์ด² สำนักงานสาธารณสุขอำเภอสามร้อยยอด⁵

โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลไร่เก่า⁶

**Thanapat Seesodsai¹, Bampen Maitreesophon², Kanchana Punoiam³
Supaporn Phattratkul⁴, Suriya Keereenin⁵, Narin Seengam⁶**

Rajamangala University of Technology Rattanakosin Wang Klai Kangwon Campus^{1,3,4}

Stamford International University², Sam Roi Yod District Public Health Office⁵,

Rai Kao District Health Promotion Hospital⁶

Corresponding Author, E-mail: bampen.maitreesophon@stamford.edu

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาบริบทของทรัพยากรพื้นถิ่น และศักยภาพของธุรกิจการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพของอำเภอสามร้อยยอด 2) เพื่อเชื่อมโยงการท่องเที่ยวในมิติต่างๆ อย่างบูรณาการให้เกิดการพัฒนาการท่องเที่ยวที่สามารถดึงดูดใจนักท่องเที่ยวได้อย่างยั่งยืน และ 3) เพื่อหาแนวทางในการพัฒนาศักยภาพภูมิปัญญาพื้นถิ่นเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้การวิจัยเอกสาร การสำรวจบริบทของพื้นที่ การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม และการสนทนากลุ่ม เพื่อนำมาวิเคราะห์ข้อมูลแบบอุปนัยและนำเสนอเป็นแนวทางการบูรณาการภูมิปัญญาพื้นถิ่น เพื่อส่งเสริมศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพของอำเภอสามร้อยยอด

ผลการวิจัยพบว่า

1. บริบทของชุมชนมีความหลากหลาย มีทรัพยากร ภูมิปัญญาพื้นถิ่น และอัตลักษณ์ในด้านความเป็นมิตรของคนในชุมชนที่พูดภาษาถิ่น มีทรัพยากรธรรมชาติ เช่น ถ้ำ ภูเขา ทะเล ป่าไม้ ทรัพยากรบุคคลที่เชี่ยวชาญด้านต่าง ๆ เช่น การแกะสลักหิน มีกลุ่มวิสาหกิจชุมชนด้านอาชีพ มีโบราณสถานและศาสนสถานที่สร้างจากแรงศรัทธาของชุมชน มีการดำเนินธุรกิจท่องเที่ยวเชิงสุขภาพที่มีศักยภาพและความพร้อม

2. การเชื่อมโยงและการบูรณาการการท่องเที่ยวเพื่อให้เกิดการพัฒนาการท่องเที่ยวที่สามารถดึงดูดใจนักท่องเที่ยวได้อย่างยั่งยืนทำได้ด้วยการเชื่อมโยงการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การท่องเที่ยวเชิงเกษตรและการท่องเที่ยวแบบธรรมชาติเข้ากับการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ

3. แนวทางในการพัฒนาศักยภาพภูมิปัญญาพื้นถิ่นที่ส่งเสริมให้เกิดการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ ควรดำเนินการพร้อมกันทั้ง 3 แนวทาง คือพัฒนาและอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยวและภูมิปัญญาพื้นถิ่น พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวกด้านการท่องเที่ยว และพัฒนาศักยภาพของบุคลากรด้านการท่องเที่ยว

คำสำคัญ: การบูรณาการภูมิปัญญาพื้นถิ่น; การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ; อำเภอสามร้อยยอด จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

Abstracts

The three objectives of this research were: 1) to study local resources context and potential of the health tourism business of Sam Roi Yod District 2) to connect tourism in various dimensions to integrate with tourism development that can attract tourists sustainably; and 3) to approach guidelines to develop local wisdom potential to promote health tourism. This qualitative research applied documentary research, local context survey, non-participant observations, and focus group discussion to collect data. The data were analyzed by using an analytic induction and were summarized as guidelines for integrating local wisdom to promote the potential of health tourism of Sam Roi Yod District.

Major findings:

1) Local context was diverse: local resources and local wisdom that represented the identity of the community; friendly local people, various natural resources such as caves, mountains, sea, forestes, etc., groups of community enterprises, ancient and religious sites built on the faith of the community, and the current condition of health tourism business of Sam Roi Yod had potential to become a health tourism destination,

2) Connecting and integrating tourism for sustainable tourism development could be done in three dimensions: connecting and integrating cultural tourism, agricultural tourism, and natural tourism with health tourism, and

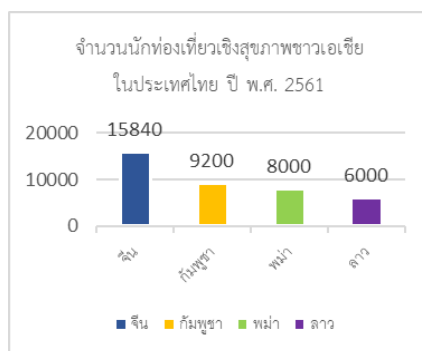
3) Guidelines for developing local wisdom potential to promote health tourism should be undertaken concurrently: develop tourism resources and local wisdom, improve infrastructure and tourism amenities, and increase tourism personnel potential.

Keywords: Local Wisdom Integrating; Health Tourism; Sam Roi Yod District, Prachuap Khiri Khan Province

บทนำ

การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพในภูมิภาคเอเชียเป็นตลาดที่มีศักยภาพสูงและกำลังเป็นที่นิยมของนักท่องเที่ยว ซึ่งจากการเปิดเผยของสถาบันด้านสุขภาพสากล (Global Wellness Institute, 2017: ออนไลน์) อธิบายกลุ่มประเทศในภูมิภาคเอเชียมีการถือครองส่วนแบ่งตลาดการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพในอัตราร้อยละ 15 ของมูลค่าการตลาดทั้งหมดของโลก (ผู้จัดการออนไลน์, 2562 : ออนไลน์) โดยประเทศที่มีบทบาทสำคัญในการให้บริการด้านการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ ได้แก่ ประเทศไทย สิงคโปร์ อินเดีย Philipines และมาเลเซีย ตามลำดับเมื่อเทียบส่วนแบ่งการตลาดเชิงสุขภาพของประเทศไทยถือครองส่วนแบ่งการตลาดในอัตราร้อยละ 38 รองลงมาเป็นประเทศสิงคโปร์มีส่วนแบ่งการตลาดร้อยละ 33 ซึ่งการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพในภูมิภาคเอเชียมีการกระจุกตัวอยู่ในประเทศไทย และประเทศสิงคโปร์ โดยส่วนแบ่งการตลาดที่สองประเทศนี้ถือครองรวมกันอยู่มากถึงร้อยละ 71 ของมูลค่าการตลาดทั้งหมดในภูมิภาคเอเชีย (กานดา อีรานนท์, 2561 : 28)

ในด้านสถานการณ์การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพของประเทศไทย จากข้อมูลของกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา พบว่าในปีพ.ศ. 2561 มีนักท่องเที่ยวชาวเอเชียที่นิยมเดินทางมาท่องเที่ยวเชิงสุขภาพในประเทศไทยมากที่สุด 4 อันดับแรกเรียงตามลำดับ ได้แก่ ชาวจีน กัมพูชา เมียนมาร์ และลาว ดังแสดงไว้ในแผนภาพที่ 1

แผนภาพที่ 1 จำนวนนักท่องเที่ยวเชิงสุขภาพชาวเอเชียในประเทศไทย ปี พ.ศ. 2561

ดัดแปลงจากข้อมูลของกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา (2561 : ออนไลน์)

การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพของประเทศไทยมีแนวโน้มจะเป็นที่นิยมมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะกับกลุ่มนักท่องเที่ยวชาวเอเชีย อย่างไรก็ตาม แม้ว่าประเทศไทยจะมีรายได้จากการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพในรูปแบบของการบำบัดรักษาในอัตราที่สูง แต่ทว่ายังมีกลุ่มนักท่องเที่ยวอีกกลุ่มหนึ่งซึ่งเดินทางมาท่องเที่ยวเชิงสุขภาพในประเทศไทยในรูปแบบของการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพแบบการส่งเสริมสุขภาพ (ป้องกันการเกิดโรค) ด้วยประเทศไทยเป็นประเทศที่มีชื่อเสียง และได้รับการยอมรับจากผู้คนทั่วโลกว่าเป็นประเทศซึ่งมีบุคลากรที่เชี่ยวชาญด้านการใช้สมุนไพรเพื่อรักษาโรค หรือ ใช้สมุนไพรในการป้องกันการเกิดโรคภัยต่าง ๆ โดยการนำเอา

ภูมิปัญญาไทยแบบดั้งเดิมมาประยุกต์ใช้เพื่อให้บริการแก่นักท่องเที่ยว จะเห็นได้จากการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ ในรูปแบบของการส่งเสริมสุขภาพ ในส่วนของการเดินทางมาท่องเที่ยวพร้อมกับการรักษาภาวะการมีบุตรยาก มีนักท่องเที่ยวต่างชาติที่มาใช้บริการมากที่สุดได้แก่ จีน เวียดนาม เมียนมาร์และอินเดีย ซึ่งปริมาณของค่าใช้จ่ายต่อหัวอยู่ที่ราคา 200,000 - 400,000 บาท ด้านการเดินทางมาท่องเที่ยวพร้อมกับบำบัดการติดยา หรือแอลกอฮอล์มีนักท่องเที่ยวต่างชาติที่มาใช้บริการมากที่สุดได้แก่ ออสเตรเลีย อังกฤษ สหรัฐอเมริกา และฮ่องกง ตามลำดับ ระยะเวลาในการรับบริการเฉลี่ย 28 วัน ปริมาณการค่าใช้จ่ายต่อหัวอยู่ที่ราคา 230,000-440,000 บาท นอกจากนี้นักท่องเที่ยวที่เดินทางมาเพื่อผ่อนคลายด้วยวิธีการนวดโดยมาใช้บริการจาก รีสอร์ทสุขภาพเป็นนักท่องเที่ยวจากประเทศอังกฤษมากที่สุด รองลงมาเป็นประเทศออสเตรเลีย เยอรมัน สหรัฐอเมริกา และรัสเซีย ตามลำดับ โดยมีระยะเวลาเฉลี่ย ในการมาใช้บริการจำนวน 3-10 วัน มีค่าใช้จ่ายต่อคน ราคา 370,000-160,000 บาท (กรมการท่องเที่ยว, 2561: ออนไลน์)

จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ถือเป็นประตูดินแดนภาคใต้ของประเทศไทยที่มีสถานที่ท่องเที่ยวหลากหลาย และสามารถดึงดูดใจให้นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทย และชาวต่างชาติเข้ามาเยือนเป็นจำนวนมาก แต่เนื่องจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของไวรัสสายพันธุ์ใหม่ทำให้จำนวนนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติที่เดินทางมาท่องเที่ยวในประเทศไทยในส่วนภาคกลาง โดยเฉพาะในเขตจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ลดน้อยลงกว่าร้อยละ 50 ในส่วนนักท่องเที่ยวชาวไทย และลดลงกว่าร้อยละ 80 ในส่วนของนักท่องเที่ยวต่างชาติ โดยจากสถิติด้านการท่องเที่ยวของกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา พบว่าในภาพรวมของปี พ.ศ. 2563 มีนักท่องเที่ยวชาวไทยเดินทางมาท่องเที่ยวในจังหวัดในภาคกลางจำนวน 14,846,225 คน นักท่องเที่ยวต่างชาติจำนวน 760,084 คน ซึ่งจังหวัดในภาคกลางที่นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาตินิยมไปเยี่ยมเยือนคือ กาญจนบุรี เพชรบุรี และประจวบคีรีขันธ์ โดยในจำนวนนี้เดินทางท่องเที่ยวในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เป็นจำนวน 3,920,292 และนักท่องเที่ยวต่างชาติจำนวน 188,649 คน (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2563: ออนไลน์) โดยแหล่งท่องเที่ยวภายในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ที่ติดอันดับในใจของนักท่องเที่ยว คือ “สถานตากอากาศหัวหิน” ซึ่งถือเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สามารถสร้างรายได้ให้กับจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ แต่ในขณะเดียวกันในอำเภออื่น ๆ ของจังหวัดประจวบคีรีขันธ์กลับไม่สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวได้เท่าที่ควร คณะผู้วิจัยจึงเห็นว่าแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวของอำเภออื่น ๆ ในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์จึงเป็นประเด็นสำคัญที่น่าสนใจอย่างยิ่งในการศึกษาวิจัยถึงบริบท และศักยภาพในพื้นที่เพื่อให้เกิดการกระจายรายได้ให้กับชุมชน ซึ่งจากการพิจารณาข้อมูลพื้นฐานพบว่าอำเภอสามร้อยยอด เป็นพื้นที่ที่มีทรัพยากร และกิจกรรมทางการท่องเที่ยวที่หลากหลาย (Hashcorner, 2565 : ออนไลน์) ที่สามารถนำมาเป็นพื้นที่ในการศึกษา เพื่อบูรณาการภูมิปัญญาชุมชนเข้ากับมิติทางการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ เพื่อให้เกิดรูปแบบการท่องเที่ยวอย่างมีเอกลักษณ์ที่สร้างความประทับใจให้กับนักท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดี ซึ่งสอดคล้องกับประเด็นยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ด้านการท่องเที่ยวบนพื้นฐานเอกลักษณ์ของจังหวัดอีกทางหนึ่ง

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาบริบทของทรัพยากรพื้นที่ถิ่น และศักยภาพของธุรกิจการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพในพื้นที่อำเภอสามร้อยยอด จังหวัดประจวบคีรีขันธ์
2. เพื่อเชื่อมโยงการท่องเที่ยวในมิติต่าง ๆ อย่างบูรณาการให้เกิดการพัฒนาการท่องเที่ยวที่สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวได้อย่างยั่งยืน
3. เพื่อแสวงหาแนวทางในการพัฒนาศักยภาพภูมิปัญญาพื้นถิ่นของอำเภอสามร้อยยอด จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ที่ส่งเสริมให้เกิดการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ

ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษานี้ใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ประกอบด้วย การวิจัยเอกสาร (Documentary Research) การสำรวจบริบทพื้นที่ (Local Context Survey) การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-participant Observations) และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interviews) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ ได้แก่ ผู้ประกอบการสินค้าและบริการด้านการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ นักวิชาการและนักท่องเที่ยวในพื้นที่อำเภอสามร้อยยอดจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ จำนวน 9 คน

2. เครื่องมือการวิจัย

ใช้แบบสอบถามแบบกึ่งโครงสร้าง เป็นการออกแบบโครงสร้างของคำถามที่ใช้สัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง หรือการสัมภาษณ์แบบชี้นำ (Guided interview) หรือเป็นการสัมภาษณ์แบบปลายเปิด ซึ่งมีความยืดหยุ่นและเปิดกว้างหรือมีการนำคำสำคัญ (Keywords) มาใช้ประกอบในการชี้นำคำสัมภาษณ์ (Creswell, 2009: 166) เพื่อผู้ถูกสัมภาษณ์สามารถตอบคำถามและแสดงความคิดเห็นได้อย่างอิสระ ใช้วิธีการคัดเลือกกลุ่มเป้าหมายแบบเจาะจง (Purposive Selection)

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

1) การจดบันทึกภาคสนาม (Fieldnotes) ใช้เป็นเครื่องมือสำหรับช่วยในการเก็บและสรุปข้อมูลให้แก่ผู้วิจัยโดยมีลักษณะบรรยายว่าใคร ทำอะไร ที่ไหน เมื่อไหร่ อย่างไร กับใครและทำไม มีการระบุวันเวลาและสถานที่กำกับไว้เพื่อป้องกันการสับสน โดยการการจดบันทึกย่อขณะลงพื้นที่ จากนั้นจึงกลับมาเขียนสรุปข้อมูลจากการลงพื้นที่อีกครั้งโดยใช้ร่วมกับการถ่ายภาพ และใช้บันทึกข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์

2) การถ่ายภาพ (Photography) ใช้คู่กับการจดบันทึกภาคสนาม ในขณะที่ไปสำรวจบริบทของพื้นที่ เพื่อเก็บรายละเอียดต่างๆ ในกรณีที่คำอธิบายหรือการจดบันทึกไม่อาจแสดงลักษณะของสถานที่หรือแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ ได้อย่างละเอียด

3) แนวทางการสัมภาษณ์ (Interview Guide) ใช้เป็นเป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูลที่เป็นความคิดเห็นของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ใช้แบบสัมภาษณ์ที่มีลักษณะเป็นการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth

Interview) แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview Questionnaire) หรือ การสัมภาษณ์แบบ
ชี้นำ (Guided Interview) ซึ่งเป็นแบบสัมภาษณ์ที่ไม่มีการกำหนดโครงสร้างของคำถามที่มีความชัดเจน
ตายตัว (Unstructured or Unstandardized Interview) โดยเป็นแต่เพียงการกำหนดแนวคำถามแบบเปิด
กว้าง หรือเป็นการใช้แบบสัมภาษณ์ปลายเปิด

สำหรับแนวคำถามที่ใช้สัมภาษณ์ผู้ประกอบการและนักวิชาการด้านการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ
ประกอบด้วยข้อคำถาม ดังนี้

3.1) สภาพปัจจุบันและจุดเด่นของทรัพยากรพื้นที่ และธุรกิจการท่องเที่ยวเชิง
สุขภาพในพื้นที่อำเภอสามร้อยยอด จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เป็นอย่างไร

3.2) กระบวนการ และการบูรณาการเพื่อให้เกิดการพัฒนาด้านการท่องเที่ยวเชิง
สุขภาพที่สามารถดึงดูดใจนักท่องเที่ยวได้อย่างยั่งยืน ควรใช้วิธีการใด หรือกิจกรรมใด

3.3) แนวทางในการพัฒนาศักยภาพภูมิปัญญาพื้นถิ่นของอำเภอสามร้อยยอด
จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ที่ส่งเสริมให้เกิดการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ ควรเป็นแบบใด

สำหรับแนวคำถามที่ใช้สำหรับกลุ่มนักท่องเที่ยว มีดังนี้

3.4) ทรัพยากรพื้นที่ และธุรกิจการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพในพื้นที่อำเภอสามร้อย
ยอด จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ตอบสนองต่อการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพในมิติใด

3.5) กระบวนการ และการบูรณาการเพื่อให้เกิดการพัฒนาด้านการท่องเที่ยวเชิง
สุขภาพที่สามารถดึงดูดใจนักท่องเที่ยวได้อย่างยั่งยืน ควรใช้วิธีการใด หรือกิจกรรมใด

3.6) แนวทางในการพัฒนาศักยภาพภูมิปัญญาพื้นถิ่นของอำเภอสามร้อยยอด
จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ที่ส่งเสริมให้เกิดการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ ควรเป็นแบบใด

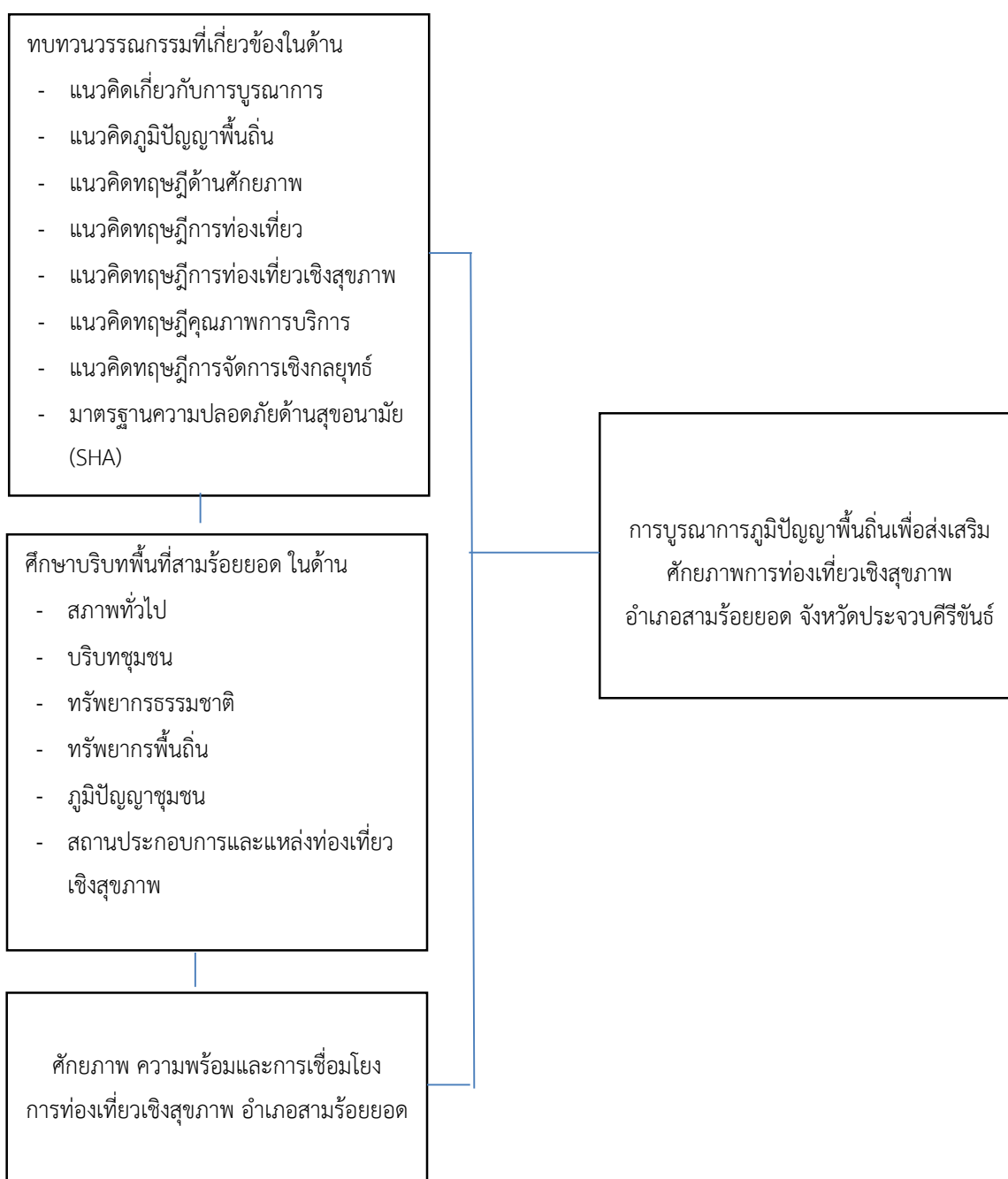
3) การบันทึกเสียง (Voice Recording) ใช้การบันทึกเสียงระหว่างการสัมภาษณ์ เพื่อให้ได้
ข้อมูลที่ละเอียดและครบถ้วน เพื่อบรรณข้อมูลและตรวจสอบรายละเอียดของการสัมภาษณ์อีกครั้ง และยัง
เป็นการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลกับการจดบันทึกภาคสนาม แต่ในการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญนั้น
ผู้สัมภาษณ์ต้องขออนุญาตและขอความยินยอมก่อนทุกครั้ง หากผู้ให้ข้อมูลมีที่ทำไม่สบายใจ หรือไม่ยินยอมให้
บันทึกเสียง ผู้สัมภาษณ์จะใช้วิธีการอื่น ได้แก่ การจดบันทึกในรายละเอียด และข้อมูลประเด็นสำคัญบาง
ประการ มีการอ่านทวนเพื่อความถูกต้องของข้อมูลอีกครั้ง เมื่อจบการสัมภาษณ์

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ใช้การวิเคราะห์แบบอุปนัย (Analytic Induction) หมายถึงการหาความจริงจากข้อเท็จจริง
(Fact) ส่วนย่อยหลาย ๆ ส่วน ซึ่งเป็นการตีความสร้างข้อสรุปจากการจดบันทึก การสังเกตและการสัมภาษณ์
ของ ปรากฏการณ์ต่าง ๆ ที่พบเห็น โดยใช้การบรรยายแบบพรรณนา

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ในการศึกษาครั้งนี้ ได้กำหนดกรอบแนวคิดในการศึกษาการบูรณาการภูมิปัญญาพื้นถิ่นเพื่อส่งเสริมศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ อำเภอสามร้อยยอด จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ โดยบูรณาการแนวคิดทฤษฎีการท่องเที่ยวขององค์การการท่องเที่ยวโลก (World Tourism Organization, 2013 : online) และแนวคิดด้านการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพจากสถาบันโกลบอลเวลเนส (Global Wellness Institute, 2017 : online)

แผนภาพที่ 2 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ผลการวิจัย

1. บริบทของทรัพยากรพื้นถิ่น และศักยภาพของธุรกิจการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพของอำเภอสามร้อยยอด จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

1.1 ตำบลสามร้อยยอด

ตำบลสามร้อยยอดมีแหล่งทรัพยากรพื้นถิ่นที่หลากหลาย มีที่มาจากวิถีชีวิตชุมชนและทรัพยากรธรรมชาติที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวสำคัญ เช่น ถ้ำพระยานครและพระที่นั่งคูหาคฤหาสน์ ในพื้นที่หมู่ที่ 8 บ้านบางปู จุดชมวิวดาดแหลมศาลา ในพื้นที่ หมู่ที่ 8 บ้านบางปู ถ้ำแก้ว ในพื้นที่ หมู่ที่ 8 บ้านบางปู ท่งสามร้อยยอด ในพื้นที่บ้านหน้าป้อม หมู่ที่ 2 เกาะนมสาวและศาลเจ้าแม่นมสาว ในพื้นที่ หมู่ที่ 5 บ้านห้วยตาลแถววัดหุบตาโคตร อยู่ในพื้นที่ หมู่ที่ 7 บ้านหุบตาโคตร ศาลเจ้าแม่กวนอิม อยู่ในพื้นที่บ้านหนองแขมน้อย หมู่ที่ 2

ภูมิปัญญาพื้นถิ่นของตำบลสามร้อยยอด ได้แก่ บึงบัวสามร้อยยอดที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวและแหล่งเพิ่มรายได้จากการหาปลาและทำการเกษตร เช่น การทำนา เลี้ยงสัตว์น้ำ ของประชาชนทั้ง 5 ตำบล

1.2 ตำบลศิลาลอย

ทรัพยากรพื้นถิ่นในตำบลศิลาลอยมีความหลากหลายที่แสดงถึงเอกลักษณ์ของวิถีชุมชนอันประกอบด้วยแหล่งท่องเที่ยวและกลุ่มอาชีพวิสาหกิจชุมชน อาทิ โครงการป่าชุมชนบ้านหนองกลางดงวัดเขาถ้ำอันเนื่องมาจากพระราชดำริ หมู่ที่ 7 บ้านหนองกลางดง กลุ่มมีสุขบ้านเกาะน่าน้อย หมู่ที่ 8 บ้านเกาะน่าน้อย ผลิตภัณฑ์น้ำดอกบัวในวังหวาจะระเข้ ชาดอกบัว ชาว่านหางจะระเข้ กลุ่มสตรีบ้านเขา ตั้งอยู่ที่ 136/1 หมู่ที่ 6 บ้านเขาโป่ง ผลิตภัณฑ์หมวกไผ่โม่งจากผ้าขาวม้า วิสาหกิจชุมชนกลุ่มเพาะเห็ดเศรษฐกิจ 2559 ตั้งอยู่ที่ 235 หมู่ที่ 5 บ้านใหม่ลาดวิถี ผลิตภัณฑ์เห็ดหลินจืออบแห้ง น้ำเห็ดหลินจือ น้ำเห็ดถึงเช้าสีทอง สปอร์เห็ดหลินจือน้ำเห็ดหลินจือผสมสปอร์ ชาเห็ดหลินจือ ผลิตภัณฑ์เสริมอาหาร (ทรานิชาภาคอร์ดี้พลัส)

ส่วนด้านภูมิปัญญาพื้นถิ่นและแหล่งจำหน่ายสินค้าพื้นเมืองและของที่ระลึกในตำบลศิลาลอย ได้แก่ การตัดพวงมโหตร หมู่ที่ 2 บ้านนาปุม การทำลอบดักปลาจากไม้ไผ่ หมู่ที่ 2 บ้านนาปุม การกรองหญ้าคามุงหลังคา หมู่ที่ 3 บ้านหนองคาง ช่างไม้แกะสลัก สินค้าพื้นเมืองและของที่ระลึก เป็นต้น

1.3 ตำบลศาลาล้อย

ทรัพยากรพื้นถิ่นของตำบลศาลาล้อยซึ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ได้รับความนิยมประจำตำบลที่แสดงถึงวิถีชุมชน เป็นแหล่งเรียนรู้เพื่อพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน ได้แก่ หมู่บ้านป่าหมาก แหล่งท่องเที่ยวชุมชนเหมาะสำหรับการตั้งแคมป์ กางเต็นท์ค้างคืน ศูนย์ศึกษาธรรมชาติบึงบัว เขาสามร้อยยอด อุทยานแห่งชาติเขาสามร้อยยอดตั้งอยู่อำเภอกุยบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ได้รับการประกาศให้เป็นอุทยานแห่งชาติลำดับที่ 4 ของประเทศไทย และเป็นอุทยานแห่งชาติทางทะเลแห่งแรกในเมืองไทย ในปี พ.ศ. 2509 วัดตาลเจ็ดยอด ซึ่งเป็นชื่อที่ตั้งตามหมู่บ้านตาลเจ็ดยอด เป็นต้น

ส่วนด้านภูมิปัญญาพื้นถิ่นที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตชุมชน ได้แก่ ประเพณีเกี่ยวข้าว โดยเป็นประเพณีเกี่ยวกับการทำนา ทำขวัญข้าวก่อนเกี่ยวข้าว ซึ่งอยู่ในพื้นที่หมู่ที่ 7 ช่างไม้ เป็นงานสร้างสรรค์จากไม้อาทิ เฟอร์นิเจอร์ บานประตู หน้าต่าง วงกบ ซึ่งเป็นภูมิปัญญาพื้นถิ่นด้านศิลปกรรม อยู่ในพื้นที่หมู่ที่ 9 ตำบลศาลาล้อย

1.4 ตำบลไร่เก่า

ทรัพยากรพื้นถิ่นของตำบลไร่เก่าประกอบด้วยทรัพยากรทางธรรมชาติ กลุ่มงานอาชีพในชุมชน รวมถึงสินค้าพื้นเมือง อาทิ อุทยานแห่งชาติเขาสามร้อยยอด บึงบัว พังสามร้อยยอด ถ้ำภาพเขียน โรงเจลุยอิมยี่ อุทยานแห่งชาติป่ากุยบุรี (เฉพาะส่วนบ้านเนินพยอม หมู่ที่ 7 ตำบลไร่เก่า) น้ำตกถ้ำน้ำทิพย์ ด้านกลุ่มอาชีพประกอบด้วย กลุ่มปลูกผัก กลุ่มเพาะเลี้ยงแตนเบียน กลุ่มผู้ปลูกสับปะรด และด้านสินค้าพื้นเมืองและของที่ระลึก ได้แก่ สับปะรด มะม่วง ชีสแซ่ก ส่วนประเพณีไทยทรงดำ บ้านตาลเจ็ดยอด กลุ่มชาติพันธุ์ไทยทรงดำที่อาศัยอยู่ในอำเภอสามร้อยนั้นรวมกลุ่มอาศัยอยู่ในพื้นที่หมู่ที่ 1 ตำบลไร่เก่า เป็นต้น

ส่วนด้านภูมิปัญญาพื้นถิ่นของตำบลไร่เก่า ได้แก่ พิธีหมอลือขวัญ ซึ่งเป็ภูมิปัญญาด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยการเรียกขวัญถือเป็นพิธีกรรมที่กลุ่มชาติพันธุ์ไทยทรงดำนำมาใช้ในการรักษาเพื่อเสริมสร้างสภาพจิตใจให้คืนสู่สภาพปกติ พิธีเสนเรือน ซึ่งเป็นพิธีกรรมความเชื่อในการเคารพบรรพบุรุษของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยทรงดำซึ่งยึดถือปฏิบัติอยู่ในวิถีชีวิตของประชากรในพื้นที่ หมู่ที่ 1 ตำบลไร่เก่า การแกะสลักปลาไม้ดิน เป็นภูมิปัญญาพื้นถิ่นด้านศิลปกรรมในการแกะสลักปลาไม้ดินได้ ซึ่งประชากรในพื้นที่หมู่ที่ 3 บ้านไร่เก่า และการแกะสลักหิน ซึ่งเป็นภูมิปัญญาพื้นถิ่นด้านประติมากรรม ประกอบไปด้วย การปั้น การแกะสลัก และการหล่อ ซึ่งอยู่ในพื้นที่หมู่ที่ 2 บ้านสามร้อยยอด

1.5 ตำบลไร่ใหม่

ตำบลไร่ใหม่มีสินค้าพื้นเมืองและของที่ระลึกอย่างหลากหลาย ซึ่งล้วนมาจากวิถีชีวิตแบบชุมชนเกษตรและการประมง อาทิ 1) ในหมู่ที่ 3 หมู่ที่ 4 และหมู่ที่ 7 สับปะรด มะม่วง ขนุน 2) ในส่วนของหมู่ที่ 5 ปลาสดแดดเดียว ปลานิล ปลาช่อน ปลากระพงน้ำกร่อย ปูแป้นน้ำกร่อย(เฉพาะหน้าน้ำ) ปูแสมและปูดำ (มีตลอดปี) กุ้งธรรมชาติ กุ้งก้ามกราม กุ้งฝอย กล้วยสับ และ 3) หมู่ที่ 7 ขนุนทอดกรอบ กล้วยฉาบ ตะกร้าสานจากเส้นพลาสติก

ส่วนภูมิปัญญาพื้นถิ่นของตำบลไร่ใหม่ประกอบด้วย ภูมิปัญญาการจักสาน การปลูกพืชให้ได้ผลผลิตจำนวนมาก การปลูกพืชสมุนไพร และการทำยาสมุนไพร

2 การเชื่อมโยงและการบูรณาการบริบทของพื้นที่ ทรัพยากรและภูมิปัญญาท้องถิ่นของอำเภอสามร้อยยอด จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ กับการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ เพื่อให้เกิดการพัฒนาการท่องเที่ยวที่สามารถดึงดูดใจนักท่องเที่ยวได้อย่างยั่งยืน

จากผลการศึกษาพบว่า การเชื่อมโยงและบูรณาการกับการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพของอำเภอสามร้อยยอด จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ สามารถทำได้ ใน 3 มิติ ดังนี้

2.1 การเชื่อมโยงการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมกับการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ

ได้แก่ การเดินทางไปนมัสการและสักการะสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในพระพุทธศาสนา เช่น การไปไหว้พระวัดตาลเจ็ดยอด ตำบลศาลาล้อย วัดเขาถ้ำ ตำบลศิลาลอย ประเพณีไทยทรงดำ หรือประเพณีที่หาชมได้ยาก เช่น ประเพณีหมอเรียกวัว พิธีเสนเรือน การเดินทางไปกราบสักการะสิ่งศักดิ์สิทธิ์พร้อมรับประทานอาหารเจ ที่โรงเจลุ่มอิมยี่เขาสามร้อยยอด การเรียนรู้การตัดพวงมโหตรของตำบลศิลาลอย ซึ่งนักท่องเที่ยวจะได้ทั้งความรู้ ความเพลิดเพลิน ได้ออกกำลังกาย และได้ฟื้นฟูสุขภาพกาย และสุขภาพจิตไปในเวลาเดียวกัน

2.2 การเชื่อมโยงการท่องเที่ยวเชิงเกษตรกับการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ

การท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่ดึงดูดใจนักท่องเที่ยวให้เดินทางมาท่องเที่ยวสามารถเชื่อมโยงและบูรณาการกับการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพมีอยู่ด้วยกันหลายกิจกรรม อาทิ การเดินทางไปเรียนรู้ หาประสบการณ์ และการทดลองทำการเกษตร เช่น ทำนา การจับสัตว์น้ำ การเยี่ยมชมและเลือกซื้อผลไม้สดตามฤดูกาล เช่น มะม่วงน้ำดอกไม้สีทอง สับปะรดสามร้อยยอด ผลิตภัณฑ์ทางการเกษตรที่แปรรูป เช่น มะม่วงกวน สับปะรดกวน น้ำว่านหางจระเข้ผสมน้ำสับปะรด น้ำว่านหางจระเข้ผสมน้ำองุ่นขาวของวิสาหกิจชุมชนแปรรูปทางการเกษตรสามร้อยยอด การรับประทานอาหารทะเลในเมนูที่ปรุงเพื่อสุขภาพ การบริโภคพืชผักสมุนไพร การเรียนรู้การทำสมุนไพรเพื่อการบำบัดหรือเพื่อสุขภาพและความงาม เช่น สบู่ว่านหางจระเข้ ยาสระผมมะกรูด

2.3 การเชื่อมโยงการท่องเที่ยวแบบธรรมชาติกับการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ

การบูรณาการการท่องเที่ยวแบบธรรมชาติกับการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพของอำเภอสามร้อยยอด จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ สามารถทำได้หลากหลายกิจกรรม และหลากหลายสถานที่ ช่วยให้นักท่องเที่ยวและผู้เข้าร่วมกิจกรรมมีสุขภาพกายที่แข็งแรง มีจิตใจแจ่มใส ได้บำบัดฟื้นฟูสภาพร่างกายและจิตใจไปพร้อมกัน อีกทั้งได้พักผ่อนหย่อนใจไปกับธรรมชาติที่สวยงาม และมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และการท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์ โดยกิจกรรมการท่องเที่ยวที่สามารถเชื่อมโยงกันได้กับการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ อาทิ การเดิน-วิ่งออกกำลังกายบริเวณชายหาดบ้านบางปู ชายหาดสามร้อยยอด การเดินตามบันไดทางขึ้นเขาเพื่อไปเยี่ยมชมธรรมชาติและบรรยากาศภายในถ้ำพระยานคร การวิ่งออกกำลังกายเบา ๆ บริเวณชายหาดของอำเภอสามร้อยยอด การปั่นจักรยานตามเส้นทางท่องเที่ยวพร้อมชื่นชมธรรมชาติ ป่าชายเลน รวมถึงการร่วมกิจกรรมปลูกป่าในโครงการป่าชุมชนบ้านหนองกลางดงวัดเขาถ้ำ อันเนื่องมาจากพระราชดำริ

3 แนวทางในการพัฒนาศักยภาพภูมิปัญญาพื้นถิ่นของอำเภอสามร้อยยอด จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ที่ส่งเสริมให้เกิดการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ

แนวทางในการพัฒนาศักยภาพภูมิปัญญาพื้นถิ่นของอำเภอสามร้อยยอด จังหวัดประจวบคีรีขันธ์สามารถดำเนินการได้ใน 3 แนวทาง ได้แก่

3.1 ด้านการพัฒนาและการอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยวและภูมิปัญญาพื้นถิ่น

ความอุดมสมบูรณ์ทางทรัพยากรธรรมชาติและทรัพยากรพื้นถิ่นที่เป็นเอกลักษณ์ของพื้นที่ในเขตอำเภอสามร้อยยอดเป็นจุดเด่นที่ทำให้การท่องเที่ยวในเขตอำเภอสามร้อยยอดโดดเด่น และเสริมสร้างให้

การท่องเที่ยวของอำเภอสามร้อยยอด และจังหวัดประจวบคีรีขันธ์มีศักยภาพดียิ่งขึ้น หน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชนที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว รวมถึงชุมชน ควรร่วมกันอนุรักษ์ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้ยังคงมีความเป็นธรรมชาติที่สวยงาม ร่มรื่น และเป็นที่ตื่นตาตื่นใจต่อนักท่องเที่ยวและผู้พบเห็น โดยกิจกรรมการอนุรักษ์ทรัพยากรและภูมิปัญญาพื้นถิ่นสามารถทำได้หลายหลายวิธี ได้แก่ การบูรณะซ่อมแซมทรัพยากรและแหล่งท่องเที่ยวที่มีสภาพชำรุด ทรุดโทรม ที่อาจเกิดความเสียหาย หรืออาจก่อให้เกิดอันตรายกับนักท่องเที่ยว การบำบัดและฟื้นฟูสถานที่ท่องเที่ยวบางแห่งที่เป็นธรรมชาติ ในฤดูกาลท่องเที่ยวหากมีผู้มาเยี่ยมชม หรือมีจำนวนนักท่องเที่ยวเดินทางมาท่องเที่ยวเป็นจำนวนมาก และอาจทำเสียงดังรบกวนสิ่งมีชีวิต หรือทิ้งขยะมูลฝอยที่อาจส่งผลให้ระบบนิเวศน์เสียหาย จึงควรต้องมีการบำบัดฟื้นฟู หรือมีการปิดสถานที่ในบางฤดูกาลเพื่อให้สรรพสิ่งกลับคืนสู่ธรรมชาติ ก่อนจะถึงฤดูกาลท่องเที่ยวในปีต่อไป

3.2 ด้านการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวกด้านการท่องเที่ยว

โครงสร้างพื้นฐาน และสิ่งอำนวยความสะดวกด้านการท่องเที่ยวในพื้นที่สามร้อยยอดได้แก่ เส้นทางคมนาคมและการเดินทางเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว น้ำประปา ไฟฟ้าส่องสว่าง อุปกรณ์ไฟฟ้า ป้ายบอกทาง รถรับจ้าง รถโดยสารประจำทาง ที่พักแรม หอพัก ลานกางเต็นท์ รีสอร์ท ที่พักในวัด ที่พักในโรงเรียน บ้านพักในสวน บ้านพักในฟาร์ม สถานที่ปฏิบัติธรรม ร้านจำหน่ายผลิตภัณฑ์ ห้างน้ำ ห้องอาหาร สถานบันเทิง สถานีตำรวจ ศูนย์ประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสาร หน่วยงานที่ดูแลด้านความปลอดภัยในการท่องเที่ยว บริการนำเที่ยว ฯลฯ ที่รองรับและให้บริการเพื่อให้ นักท่องเที่ยวได้รับความสะดวกสบาย สามารถสร้างความประทับใจ และสร้างความอุ่นใจให้กับนักท่องเที่ยว รวมถึงสร้างภาพลักษณ์ที่ดีให้กับการท่องเที่ยวในอำเภอสามร้อยยอดอีกด้วย

3.3 ด้านการพัฒนาศักยภาพของบุคลากรการท่องเที่ยว

นอกเหนือจากทรัพยากรและภูมิปัญญาพื้นถิ่น โครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวกด้านการท่องเที่ยวแล้ว บุคลากรด้านการท่องเที่ยวก็มีความสำคัญไม่แพ้กันในแง่ของการเสริมสร้างศักยภาพทางการท่องเที่ยวให้กับอำเภอสามร้อยยอด และสร้างความประทับใจให้กับนักท่องเที่ยว เพราะบุคลากรด้านการท่องเที่ยวจะใกล้ชิดกับนักท่องเที่ยว ช่วยให้อาสาสมัคร ช่วยแนะนำการบริการ ช่วยอำนวยความสะดวกให้กับนักท่องเที่ยว และเป็นส่วนสำคัญที่จะทำให้การท่องเที่ยวในแต่ละสถานที่ประสบความสำเร็จ

อภิปรายผลการวิจัย

1. บริบทของทรัพยากรพื้นถิ่น และศักยภาพของธุรกิจการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพของ อำเภอสามร้อยยอด จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

ผลที่ได้จากการวิจัยพบว่า ภูมิปัญญาพื้นถิ่นเป็นสิ่งที่สั่งสมและสืบทอดกันมาอย่างต่อเนื่องยาวนาน และผนึกรวมเข้าเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของกลุ่มคนและสังคม การศึกษาแนวคิดภูมิปัญญาพื้น

ถิ่นกับการพัฒนาที่ยั่งยืนช่วยให้สามารถทำความเข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาพื้นถิ่นให้ดำรงอยู่ได้ท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลงของสังคมอย่างรวดเร็วในยุคปัจจุบัน ควบคู่ไปกับการปรับใช้ภูมิปัญญาพื้นถิ่นมาสนับสนุนให้เกิดการพัฒนาโดยมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างยั่งยืน (ภคพล รอบคอบ, 2563 : 33-36) อีกทั้งยังสอดคล้อง นุชนาฏ หมั่นจันทร์, ฉลองศรี พิมลสมพงศ์, เกษวดี พุทธภูมิพิทักษ์, ศิริเพ็ญ ดาบเพชร (2561: 5) ศึกษาเกี่ยวกับ “การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพด้วยความเป็นเลิศทางภูมิปัญญาของประเทศไทย” ผลการวิจัยพบว่า 1. องค์ประกอบที่แสดงความเป็นเลิศของภูมิปัญญาไทย ได้แก่ ความเป็นอัตลักษณ์เฉพาะตัวในแต่ละท้องถิ่น มีการนำทรัพยากรทางธรรมชาติ วิถีชีวิตและวัฒนธรรมท้องถิ่น ผสมผสานเข้ากับภูมิปัญญาด้านการดูแลสุขภาพ พืชสมุนไพรพื้นบ้านและร่างกายเป็นหลัก แล้วนำมาพัฒนาเป็นโปรแกรมการท่องเที่ยว 2. กระบวนการจัดการความรู้ภูมิปัญญาที่มีประสิทธิภาพและสามารถยกระดับภูมิปัญญาไทยให้โดดเด่น คือ การระบุนิยามภูมิปัญญา การสร้างความรู้ภูมิปัญญา การจัดระบบความรู้ภูมิปัญญา และการถ่ายทอดความรู้ภูมิปัญญา และ 3. แบบจำลองการจัดการภูมิปัญญาไทยของการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ คือ การค้นหาความเป็นเอกลักษณ์ของภูมิปัญญา เช่น วัฒนธรรมการทำอาหาร การแต่งกาย ประเพณี ความเชื่อศาสนาและพิธีกรรม รวมทั้งทรัพยากรการท่องเที่ยวต่าง ๆ ที่มีอยู่ในท้องถิ่นด้วย เช่น น้ำตก ภูเขา ทะเลหมอก พืชดอกไม้ เป็นต้น เพื่อนำมาเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมการส่งเสริมสุขภาพ การผสมผสานองค์ความรู้ใหม่ เป็นการสร้างและรวบรวมภูมิปัญญาที่กำลังจะสูญหายไปให้กลับคืนมาเพื่อใช้ประโยชน์สูงสุด ด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ภูมิปัญญาที่ฝังลึกจากผู้มีประสบการณ์ หรือผู้เชี่ยวชาญในท้องถิ่น รวมทั้งการสร้างความร่วมมือจากหน่วยงานความเชี่ยวชาญ แล้วนำมาพัฒนาและต่อยอดความรู้เป็นผลิตภัณฑ์และการบริการการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพในรูปแบบใหม่ การสร้างผลิตภัณฑ์และการบริการที่เป็นอัตลักษณ์ ด้วยการสร้างความร่วมมือของคนในท้องถิ่นในการจัดกิจกรรมและยังสอดคล้องกับงานวิจัยของอัคมัล ไฮเดอร่าและคณะ (Akmal S. Hydera et al) (2019 : online) ที่ศึกษาเรื่อง “การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพในตลาดเกิดใหม่: บทบาทของความไว้วางใจ เครือข่ายพันธมิตร และการแนะนำแบบปากต่อปาก” (Medical Tourism in Emerging Markets: The Role of Trust, Networks, and Word-of-mouth) ซึ่งไฮเดอร่า กล่าวว่าแม้การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพหรืออีกนัยหนึ่งคือการท่องเที่ยวเชิงการแพทย์ (Medical Tourism) เป็นที่นิยมเพิ่มมากขึ้นในตลาดเกิดใหม่ แต่รายละเอียดเรื่องของลักษณะการให้บริการด้านการดูแลสุขภาพของผู้ประกอบการก็ยังไม่เป็นที่รู้จักมากนัก เขาและคณะจึงทำการศึกษาวิธีการที่ผู้ให้บริการด้านการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพดำเนินการเพื่อตอบโจทยความท้าทายในตลาดการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพในตลาดเกิดใหม่ ที่แตกต่างจากตลาดการท่องเที่ยวทั่วไป

2. การเชื่อมโยงการท่องเที่ยวในมิติต่าง ๆ อย่างบูรณาการให้เกิดการพัฒนาการท่องเที่ยวที่สามารถดึงดูดใจนักท่องเที่ยวได้อย่างยั่งยืน

จากการศึกษาพบว่า การเชื่อมโยงและการบูรณาการการท่องเที่ยวแบบธรรมชาติกับการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพของอำเภอสามร้อยยอด สามารถทำได้หลายกิจกรรม และหลายสถานที่ ช่วยให้นักท่องเที่ยวและ

ผู้เข้าร่วมกิจกรรมมีสุขภาพกายแข็งแรง มีจิตใจแจ่มใส ได้บำบัดฟื้นฟูสภาพร่างกายและจิตใจไปในเวลาเดียวกัน อีกทั้งได้พักผ่อนหย่อนใจไปกับธรรมชาติอันน่ารื่นรมย์ และมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และการท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์ไปพร้อมๆ กัน ที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะพื้นที่สามร้อยยอดมีทรัพยากรการท่องเที่ยวที่หลากหลายที่สามารถบูรณาการร่วมกันได้เป็นอย่างดีสอดคล้องกับงานวิจัยของกนกกาญจน์ บุญทรง, พยอม ธรรมบุตร, สันติธร ภูริภักดี, สหพันธ์ ตั้งเบญจสิริกุล. (2564 : 33) ศึกษาเกี่ยวกับ “แผนกลยุทธ์เพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวแบบบูรณาการอย่างยั่งยืนในจังหวัดศรีสะเกษ” ผลการวิจัยพบว่า ศรีสะเกษมีทรัพยากรการท่องเที่ยวประกอบด้วย ทะเลหมอกไทย-กัมพูชา ผามออีแดง น้ำตก ท่องเที่ยวสวนทุเรียน ภูเขาไฟ ปราสาทหิน สระกำแพงใหญ่ วัดศรีมงคลรัตนาราม วัดไพรพัฒนา งานเทศกาลดอกล่ำดวนบาน เทศกาลทุเรียนภูเขาไฟ งานประเพณีแซนโหม่งตา ซึ่งล้วนเป็นทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มีศักยภาพและมีแผนกลยุทธ์ในการพัฒนาการท่องเที่ยว โดยมีวิสัยทัศน์สร้างแบรนด์การท่องเที่ยว 4 แบรินด์ คือ 1. แบรินด์ท่องเที่ยวเชิงนิเวศ “เมืองสีเขียวเล็ก ๆ ที่น่าอยู่บนที่ราบสูงโคราช เดินป่า ทางเดินเท้า ดูนก ศึกษาระบบนิเวศในป่าเบญจพรรณและป่าเต็งรังของอีสานล่าง สูดอากาศบริสุทธิ์ ชมวิวเทือกเขาพนมดงรักบนผามออีแดง” 2. แบรินด์ท่องเที่ยวเศรษฐกิจทุนนิยม “สร้างเมืองนวัตกรรมอาหารโลก โคนือและไก่ สร้างแพคเกจท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ แพทย์ทางเลือก และภูมิคุ้มกันบำบัด และสร้างแบรนด์ท่องเที่ยวเศรษฐกิจพอเพียง ลิ้มรสอาหารพื้นบ้าน ชมทุเรียนภูเขาไฟ ชี้อบผ้าไทย เสื้อผ้าแล้ว เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจและกระจายรายได้” 3. แบรินด์ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและพัฒนาจิตใจ “เยือนศูนย์พัฒนาจิตและปัญญานานาชาติ นั่งสมาธิ ผีกลิต เพื่อพบสัจธรรมและพ้นทุกข์ ผีกลิตในสำนักปฏิบัติธรรมเมืองศรีสะเกษ ท่องเที่ยวจากแก่นพุทธศาสตร์ ย้อนรอยสู่แก่นพุทธศิลป์ที่วัดสระกำแพงใหญ่ ชมปราสาทขอมและอโรคยาศาลา ท่องเที่ยวตามเส้นทางประเพณีฮิต 12 คอง 14 เพื่ออนุรักษ์วัฒนธรรมและพัฒนาจิตใจ” 4. แบรินด์ท่องเที่ยวเชิงสังคม “ท่องเที่ยวชุมชนเข้มแข็งที่ปกครองตนเองบนฐานเศรษฐกิจพอเพียง สัมผัสสังคมที่มีวัฒนธรรมและภูมิปัญญาหลากหลาย ที่อยู่ร่วมกันอย่างสันติ เพื่อพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืน”

3. แนวทางในการพัฒนาศักยภาพภูมิปัญญาพื้นถิ่น เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ

จากการศึกษาพบว่าความอุดมสมบูรณ์ทางทรัพยากรธรรมชาติและทรัพยากรพื้นถิ่นที่เป็นเอกลักษณ์ของพื้นที่ในเขตอำเภอสามร้อยยอดเป็นจุดเด่นที่ทำให้การท่องเที่ยวในเขตอำเภอสามร้อยยอดโดดเด่น และเสริมสร้างให้การท่องเที่ยวของอำเภอสามร้อยยอด และจังหวัดประจวบคีรีขันธ์มีศักยภาพดียิ่งขึ้น ที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะชุมชนมีความรับผิดชอบและมีการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติให้คงอยู่สอดคล้องกับงานวิจัยของเดอร์คแฮม ดาร์วาเซ อมีเลีย คล้าค และ เจฟฟรีย์ วิลสัน (Durgham Darwazeh, Amelia Clarke and Jeffrey Wilson) (2021: online) ที่ศึกษาเรื่อง “กรอบการจัดตั้งสถานพยาบาลที่ยั่งยืน: กรณีศึกษาการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพในประเทศจอร์แดน” (Framework for Establishing a Sustainable Medical Facility: A Case Study of Medical Tourism in Jordan) โดยรวมกลยุทธ์ด้านความยั่งยืนสี่ประการ ได้แก่ 1) ด้านความรับผิดชอบต่อสังคม (การระบุความเชื่อมโยงระหว่างความต้องการในปัจจุบันกับความ

ต้องการในอนาคต) 2) ด้านความต้องการของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย 3) ด้านเทคโนโลยีใหม่ และ 4) ด้านการป้องกันมลพิษ ด้วยการนำกลยุทธ์เหล่านี้มาปรับใช้ในการดำเนินธุรกิจขององค์กรหรือบริษัทเพื่อสร้างมูลค่าที่ยั่งยืน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย

1. จากผลการวิจัยพบว่าสามร้อยยอดมีความพร้อมในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ ดังนั้นทุกภาคส่วนควรมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาการจัดการท่องเที่ยวเพื่อให้เป็นแหล่งเรียนรู้เชิงสุขภาพและเชิงสร้างสรรค์ ด้วยมีสภาพแวดล้อมธรรมชาติ ทรัพยากรพื้นถิ่น และภูมิปัญญาพื้นถิ่นเป็นทุนทางสังคมและทางวัฒนธรรมสามารถส่งผลให้พัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพในพื้นที่สามร้อยยอดได้อย่างยั่งยืน

2. จากผลการวิจัยพบว่าสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติของสามร้อยยอดยังคงอุดมสมบูรณ์ ที่เป็นองค์ประกอบสำคัญที่ทำให้นักท่องเที่ยวและผู้มาเยือนได้สัมผัสอัตลักษณ์อันโดดเด่น การทำบุญ ไหว้พระ การชมธรรมชาติทางบกและทางน้ำก่อให้เกิดการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพและการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ที่เป็นรูปธรรมกับกลุ่มเป้าหมาย

3. จากผลการวิจัยพบว่าสามร้อยยอดเป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยวจำนวนไม่มาก ดังนั้นควรมีการวางแผนเกี่ยวกับการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวในรูปแบบต่าง ๆ การเข้าร่วมกิจกรรมของนักท่องเที่ยว ผู้ประกอบการ ผู้รับผิดชอบ ราษฎรชาวบ้าน อาสาสมัคร ภาครัฐ และประชาชนทั่วไปเพื่อการรองรับนักท่องเที่ยวได้อย่างมีประสิทธิภาพในพื้นที่อำเภอสามร้อยยอด

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการขยายข้อเสนอแนะเชิงนโยบายการจัดการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ เพื่อให้เป็นแหล่งการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ ในเครือข่ายการท่องเที่ยวในพื้นที่หรือพื้นที่ใกล้เคียง

2. ควรศึกษาวิจัยพัฒนารูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ เพื่อให้เป็นแหล่งการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์แบบบูรณาการ เช่น การท่องเที่ยวเชิงเกษตร การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ การท่องเที่ยวเชิงศาสนา หรือประเภทอื่นๆ ให้มีความหลากหลายต่ออำเภอสามร้อยยอด

3. ควรมีรูปแบบของกิจกรรมที่หลากหลายเพื่อให้การจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพเป็นแหล่งเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ เช่น การมีส่วนร่วมของชุมชน องค์กรที่เกี่ยวข้อง การตลาดเชิงรุกโดยการประชาสัมพันธ์หลายช่องทาง และเพิ่มสิ่งอำนวยความสะดวกให้กับนักท่องเที่ยว

สุดท้ายนี้คณะผู้วิจัยใคร่ขอขอบพระคุณ เครือข่ายวิจัยอุดมศึกษาภาคกลางตอนล่าง สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี ผู้นำชุมชนของอำเภอสามร้อยยอด และผู้ให้ข้อมูลสำคัญและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกท่านที่มีส่วนทำให้งานวิจัยในครั้งนี้สำเร็จลุล่วงด้วยดี

เอกสารอ้างอิง

- กรมการท่องเที่ยว.(2561). รายงานสถิติการท่องเที่ยวประเทศไทยประจำปี พ.ศ. 2561 กรุงเทพมหานคร: กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา.
- กานดา ธีรานนท์. (2561). การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพของประเทศไทย: สถานการณ์และศักยภาพทางการแข่งขันในภูมิภาคอาเซียน. วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยฟาร์อีสเทอร์น. Vol.12. No.(Supplement)
- นุชนาฏ หมั่นจันทร์, ฉลองศรี พิมลสมพงศ์, เกษวดี พุทธภูมิพิทักษ์, ศิริเพ็ญ ดาบเพชร (2561). การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพด้วยความเป็นเลิศทางภูมิปัญญาของประเทศไทย. *วารสารเทคโนโลยีภาคใต้*. 11 (2), 1-14.
- ผู้จัดการออนไลน์. (2562). บทบาทไทยในฐานะผู้นำอาเซียน กับการยกระดับอุตสาหกรรมท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ. *ออนไลน์*. สืบค้นเมื่อวันที่ 1 พฤศจิกายน 2564. แหล่งที่มา: <https://mgronline.com/smes/detail>.
- ภคพล รอบคอบ. (2563). *การสื่อสารเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาและการสืบสานการทอผ้าพื้นเมืองของชุมชนบ้านนาป่าหนาด อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย*. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- องค์การบริหารส่วนตำบลสามร้อยยอด. (ม.ป.ป.). ข้อมูลทั่วไป. *ออนไลน์*. สืบค้นเมื่อ 25 มกราคม 2565. แหล่งที่มา: <https://samroiyot.go.th/>
- Akmal S. Hyder, Michelle Rydback, Erik Borg & Aihie Osarenkhoe. (2019). Medical tourism in emerging markets: The role of trust, networks, and word-of-mouth. Retrieved on 10 October 2021. From <https://www.tandfonline.com/loi/whmq20>
- Creswell, J. (2009). *Research design: Qualitative, quantitative, and mixed methods approaches* (3rd ed.). Thousand Oaks, California: SAGE.
- Durgham Darwazeh, Amelia Clarke and Jeffrey Wilson. (2021). Framework for Establishing a Sustainable Medical Facility: A Case Study of Medical Tourism in Jordan. Retrieved on 8 September 2021. From <https://www.mdpi.com/journal/world>.
- Global Wellness Institute. (2017). Health Toursim. Retrieved from: https://globalwellnessinstitute.org/wpcontent/uploads/2019/01/GWI_globalwellnesseconomy2017.pdf
- Hashcorner. (2022). อุทยานแห่งชาติเขาสามร้อยยอด ประจวบคีรีขันธ์ สวยอย่าบอกใคร! สืบค้นเมื่อ 25 มกราคม 2565. จาก<https://www.hashcorner.com/travel/thailand>
- World Tourism Organization. (2013). Definition of Tourism. Retrieved from: www.world-tourism.org.